

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 41.

У НОВОМ САДУ 13. ОКТОБРА 1888.

ГОД. IV.

КАКО ЈЕ ПЈЕВАЛИЦА ИЗЛИЈЕЧИО ФРА-БРНУ.

ПРИЧА СИМО МАТАВУЉ.

(Наставак.)

Поврати се пређашњи ред, али жапа остави трага, који почеше осјећати онда, кад је требало да су већ разабрани. Чимавица, по што је десетак дана лежао гдје и прије, од једном навали, да га премјесте, те га фра Пирија прими к себи. Он не хтје казати, ода шта се препао, но кад га ко запитај о томе, он се набури, а на лицу му се читаху страшне приче. Толико би доста, да страх обузме ђаке. А кад још Чимавица заиска и доби допуст, да оде дома на неко вријеме, онда се страх усели у све слуге, па дохвати и фра-Брну. Злосретни Чимавица не остави се на томе, него писа из своје куће са Житнића стрицу фра-Пињати Ђуку, који у то доба држаше инорију у Оклају. У писму се моли, да га стриц премјести у шибенички манастир св. Ловре, јер да је радији »сући се«
но се повратити у Висовац, по што је кућа сјеновита, »млого синовита«. Фра Пињата повољи синовцу, а његово писмо пошље фра-Пирији, додавши сам: како би добро било, да браћа очате бдијење за покој Шкоранцине душе. Сад приону страх и братрима, свима, осим Тетке и Срдара. Залуду се ова двојица опираху, да се бдијење не чати, јер да ће се тек након тога распалити машта младежи. Фра Брне је доказивао да треба, а уза њ пристајаху четири брата. Заподјед се жестока богословска парба, те се призивало свете оце у помоћ. Учени фра Тетка просто се ругао, те својим разлозима сатјера противнике у туљак. Али, како обично бива у таким приликама, најјачани се већма ражестише и остадоше при својој. Јуначки фра Срдарина не умијаше се прети, но им викаше: »она губа, она смрдљива Чимавица, измислила којешта само да нађе из-

вит, како ће се проскитати, а ви одма: тум! бум! Одма по сриди свете оце и кораблице! Валај је добро учинија, што је очистија ногу одовлен, јер да се јопет наврати, напипа' би га ногом, ди је најпоштенији, и то не једном ка' скоро, него све док би га догна до воза! Ђук од Ђука као што су сви његови, а највише Пињатина!... А тај Шкоранца нека се мени јави, ако је капац, нека...!« па зашкр-гутај зубима и бубни шаком о сто.

Бакоња је пио ријечи Срдарове. Бакоњу заносаше све што је мушко и соколасто, те и ако се чудно учености осталијех фратора, чудно се још више срчаности Срдаровој. Не бојати се мртвога Шкоранце, но га још чикати!

Страх, дакле, бијаше велик.

Послије одласка ђаконова, најстарији у скули бјеше Бујас Рупљанин, синовац Блитварев, који те године поче учити Качићеву Кораблицу и црквену повијест из неког измрљаног рукописа. За њим бијаше Мачак Шкопић из Брстранова, сестрић Дувалов, а он се лomio са великим часословом и житијама. Па онда Лис Антуловић Пргомећанин, даљни братанић фра Жвалоње, псалтирац, и Бакоња, букварац. Тако на свакога долазаше по један учитељ, који се по реду јутром измијењиваху, као што смо видјели. По по дна се у скули није више комендијало, као пријед, него највише заподјени разговор о тењцима, те причај, што је који запамтио из свога краја. С вечера пођу сва четворица да затворе два прозора у ојађелој ђаконској соби, па одатле изађу трком, нити би се већ раздвајали од лијегања, а тада се сваки приби уза свога дују

Друге вечери, послјије него писмо дође, сјели

фратри да вечерају. Бујас за налоњом поче да чати живот светитеља, чији је дан, управ да настави, гдје је у подне застао. Фратри ћутке кладу сваки себи, те се уза свете ријечи чује кудкање ожица и виљушака и сркање и жвакање. Бујас једнаким гласом, а мало кроз нос мрмољи: „*блаженџин же слышакъ то отъ аггѣла паде ницъ на земли и поклони са н глагола . . .*“

— Мали Јерковићу! зовну Срдарица, прекинувши чтеца.

— Шта велите? одазва се Бакоња, ушав к њима.

— Ајде ми донеси шудар из камаре, јевоти кључ!

Бакоња се обазрије, мигнувши Мачку, који крену да ће с њим.

— А куда ћеш ти? пита Срдар.

— Ја . . . онај . . .

— Ти, онај, остани ди си, а ти, Јерковићу, донеси, што сам ти наредија!

„ . . . аште малааго того ради даана и инуесоже сжшта толико множѣство штедротъ показа о мнѣ прѣмилостивѣи гдѣ . . .“

У томе се Бакоња поврати, блијед као крпа, и предаде убрус. Фратри га сви погледаше па жагаорише. Бакоња, у ђачкој трпезарији, стропошта се на клупу и поче брисати ледени зној са чела.

— Видија си га, је ли? питају Мачак и Лис.

Бакоња заврти главом, па једва изговори: »нисам, али ми се све чинило, да ми је иза леђа . . .«

— Шкопићу! викну фра Тетка.

— Шта велите? одазва се Мачак.

— Ајде ми донеси ону кутију пранка с тавулина, из моје камаре! Заборавија сам га, а триба да га пијем с вином!

Мачак немаде куд ни камо. Види злу игру фратарску, али је ред слушати. Кад је био према млијечару, стаде га дрека, пак се врати.

— Шта је? питају га сви.

— Ајме мени! Видија сам га . . .

— Кога? запита Срдар, па скочи и стаде према њему.

— Ја не знам . . . фра . . . може бити, учинило ми се . . .

Срдар искочи ван, пеујући. За њим потече Тетка.

Онда Мачак паде на кољена према Исукрсту.

— Тако ми овога распела, дуовници, бија је он . . .

— Муч! муч! почеше га мучукати.

— А јест, кад вам се кунем! . . .

Гвардијан и сви остали не хтједоше слушати даље, него отидоше са пола вечере.

— Он, он — настави Мачак ђацима. Наслонија се уза зид, а издрељија очи пут менека! Ајме мени! ајме мени! Чудим се, како нисам умр'а на мисту! . . .

— Е, сад се већ нема рашта крити! поче Балеган. До сад сам крија ради мира домаћега, а сад се већ нема рашта крити! И ја сам га видија!

Можете замислити, како то пренерази ђаке.

— Јесам! . . . Оно што јест, јест, а ви знате, да у мене нису дви ричи! Прикојуче, у очи педиље, кад сте сви били на великом благослову, у први сутон ја се наслонија на ову понистру па гледам, какво ће време. Гледам, гледам, док ми очи понеше пут гребља, а ти он промолија главу прико зида, а издрељија овлике очи у менека! А мени, брате мој, привише се ноге ка два конца. Оћу да измолим поздрав господин, а не могу! Него, како је мога доприти главом до онлике висине? Биће се попеја на греб покојног фра-Фелицијана Фелицијановића.

Балеган им каза, да се Шкоранца јављао Бобану, Бељану, Тртку и чобанима, али да се то крило ради мира домаћега, а сад се већ нема рашта крити!

Разумије се да су то исте вечери дознали фратри, сваки од свога ђака, осим Тетке и Срдара. Сутрадан, послите благослова, окупише се сви, осим те двојице, у покојникову собу, гдје се чатило до доцкан.

Али, на велико чудо свачије, не поможе ни бдијење. Шкоранца се поче јављати чешће, па најзад он исти објасни Дундаку, рашта нема мира. Дундака сrete Шкоранца у сред бијела дана, у сред русја, кад је ишао од воза к манастиру. Дундак, слободан, а вјешт како се треба понашати у такијем приликама, прекрсти се, изговори полако поздрав дивици, пак запита пудалину: »*Душо кршћанска! Шта желиш од менека?*« — »*Желим, да ти се исповидим!*« — »*Душо кршћанска! ајде к једноме редовнику споради тога!*« — »*Не, него баш ономе, кога првог удесим! Тако ми је наређено, за пединсу што сам то пропуштија учинити у очи смрти. Дакле, слушај: . . .*« Сиромах Дундак мораде слушати сву исповијест до краја, све крушне и ситне грјехове Шкоранцине, чак и то, како је крао дуван фра-Дувалу, па га шиљао оцу у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Скрадин! За тијем му пудалина каза, да се залуду појало бдијење, јер да не ће имати мира ни стапка у гробу, докле он исти (Шкоранца) не отпива мису у манастирској цркви. А то ће бити ноћу. А биће, кад се наврши вријеме, које би протекло и да је жив до младе мисе!

Чим се то разгласи, фра Брне не пушташе искрај себе Бакоњу. По вечери морао га је мали чешкати по листовима два пута више него прије, а и преко дневи задржаваше га. А како му се није рачило писати, поче се с њим разговарати које о чем, па најпослије поче га запиткивати о ономе, што бјеше научио као ђак. Бакоња све своје знање истресе пред стрицем у мање од по уре. Онда се Вра таче душе па му стаде казивати главније молитве, заповиди и т. д. Бакоња научи брзо на памет заповиди божје и црквене, грихове смртне и оне, што вапију на небо, дила милости и дило скрушења, па још и различите пјесме црквене. По што угуви »Муку Господинову«, — а то је веома дугачка пјесма, сложена по народну, — Вра уживаше, да му је Бакоња својим звонким гласом поје. Све се разлијегало, кад би Бакоња, зајмуривши мало, отпочео :

„Послушајте, браћо мила,
„Горку муку Господина
„Исукрста, божјег сина,
„Који за нас муке прима!
„Рад нашега вазда мира
„Он на крижу сад прибива!
„Послушајте, редовници,
„Свете цркве вирни синци! итд.

За тијем га поче преслушавати из глаголског буквара. Као што казасмо, већ прве године Бакоња бјеше научио четрдесет глаголскијех слова, а умио је свако слово, како тако, и написати. Сад ред бјеше да учи срицати реченице, што су, одмах послјеје слова, у буквару наслагане једна врх друге, као стихови, а свака почимље словом по азбучном реду. Вра упре својим широким прстом поврх једнога слога. Бакоња издрељи очи, гледа, гледа, миче уснама, па од једном изговори. Тада Вра помакне прст напријед, па кад се ријеч сврши, он исти понови сричући, па опет понови цијелу ријеч од једном. Таа-ко! А-кы, вє'-сь-мрь-ть-нѣ. Таа-ко! Агы бескыртынь! Къ-хъ-сти ни кь-се-дръ-жи-те-льоу! Таа-ко! Вѣхъсти ни вьседръжителъоу! глѣнна господьльаа!¹⁾ А кад ће стићи до »гжице“ и онога, што она доноси!

¹⁾ Немамо глаголских слова, којима би требало ове речи штампати; а да их и имамо, већина читалаца не би могла разумети. Ур.

Срдар се једио на »изумисли дичурлије«, на фратре, а највише на фра-Брну, који је »баш подитињија«. Али кад је морала његова љутња досећи до вршка, онда баш омеча, те не караше већ никога. »Баш није лоше да се ове будалаштине разгласе!« рече он фра-Тетки, на само. »Наши се људи више боје једнога мртвога него ли стотине живи'. А боље по нас, ако се приковођани припану, телиш ове године како је слабо родило!«

За иста се преко воде разгласи, како се ђакон потенчио, те не ћаше нико уложити да се ноћу дошума, па да би знао, е ће благо »приватити« !

На дан светога Фране Салескога, (29. јан. по римском) у зору попрши мало снијега у Висовцу. Не паде га ни колико поплату да покрије, али је и то необично у оном жупном мјесту, гдје је вазда копнина и гдје бајам цвијета око Свијећнице. Дан зимскога светога Фране није заповједни празник народу, али фратрима јест, те отпојаше велику мису, а у подне ће и ђаци имати једно јело више. Фратри и ђаци — другога никога не би на служби — таман изашли из цркве, а кроз велика врата уђе у авлију висок сељак, одјевен по бувовичку. Чудан ђаво! Глава му обла, очи велике и сјере као у ћука, десни му брк дуљи од лијевога, на раздрљеним грудима читаво руно заковрченијех длака. На њему је јечерма са јоште неколико илика, а не може се распознати, какве је масти. Кожна му пашњача, сва наичкана пулама, допире до ожичице, а у њу задјенуо кубуру мједене јабучице и арбију. Беневреци му панули испод димњака, те му је трбух покривен само кошуљом, а кроза промахе види му се глибаво месо. На кољенима му се надули беневреци, а под кољенима стегао поткољенице кожне. На ногу му поврх издртијех назубака испричане опанчине. Колико је хладно, није обукао бувовички »аљак«, но се огрнуо њим, а једну руку ставио иза пусата.

— Какав је ово заврзан, ако бога знаш!? вели Срдар. Одакле си ти?

— Ја! је ли? рече као из бадња Бувовичанин, па их стаде гледати блесасто.

Сви прснуше у смијех.

Бувовичанин се усекну са два прста, па опет припита: »ја? је ли?«

— Ма ти, оклен си? Шта си доша овде?

— А јесте ли ви вратри?

— Јесмо!

Он на то брзо скиде капу, па потече да им љуби руке.

— Ја, онај, чук, да вам триба коњушар, па, онај, ка рекок, да пођем до у манастир, ка вељу мога би ја

— А одакле си?

— Ја? је ли? Из Буковице, из Зеленграда...

— Ма ти си ришћанин?

— Ја? је ли? Нисам, ни да бог, него сам из Зеленграда, а у Зеленграду нема ришћана, а нема их ни у Медвиhoј, нема их у та два села, а све остало, знаш, све је по Буковици ришћанлук

— Па би ти умија тимарити коње? пита Наћвар.

— Ја? је ли? Бик, богме! ја . . .

— А како те зову? пита гвардијан.

— Мене је ли? Зову ме Грго . . .

— Чеговић?

— Прокаса! Грго Прокаса, знаш, из Зеленграда . . .

— Не би нам фалило него још да оваке животиње узимљемо у службу! рече талијански фра Дувало.

— А за што не? поврне опрхо Срдар. Шта нама смета, што је суклата! Оваки и јесу баш за службу добри.

И Наћвар и гвардијан мишљаху као и Срдар. Докле они »преклаху«, Буковичанин тако блесасто гледаше, да су се ђаци кидали од смијеха.

— А, би ли смија, ка вељу, да простите ући у цркву, ка вељу, да ми се богу помолити? пита Грго, клањајући се незграпно.

— Причекај, па ћеш! одговори гвардијан, па обрну талијански: »видите, ово ми се до-

пада! Прва му је миса црква! Што ће рећи прост, прави, непокварени сељак, каквима се губи траг!« Па онда опет заче нашки:

— Дакле би ти умија тимарити коње? . . . Би, велиш! А имаш ли фамилије? . . . Немаш, велиш! Тим боље. А колико би најма искао за годину?

— Ја? је ли? Ја, оче, да ми даш, опанке, и кошуљу да ми даш, и рану да ми даш, а новца, ка вељу, колико ти видиш, колико замиритама. Но, молим ти се, да ме пуштиш у цркву.

— Е, ајде се помоли, ка прави кришћанин. Данас је свети Вране, па ћеш ручати, па ћемо те провати за неколико дана Е, ајд! ајд!

Фратри, и Бујас с њима, одоше на кафу, а ђачићи поведоше Грга у цркву.

Он зину, чим пријеђе преко прага, пак се пружи колико је дуг и широк и пољуби плочу. Ваци се не могоше уздржати, да се гласно не смију. Грго се и не стави томе, но их пита, гдје је свети Вране. Они га поведоше пред главни олтар, гдје се превијао и бусао у груди, што је икад могао.

Грго угоди фратрима. Колико је био глуп, опет је доста вјешто радио око коња. Прозваше га Букар, ради велике му главе, и у очи га тако зваху, а он се ни мало не јеђаше. Вацима и слугама служаше за спрдњу. Кад су год могли, окупи се око њега, па комендијај. А најсмешније би, кад дозна, да се Шкоранца диже. Смијући се његову претјерану страху, сваки се по мало ослободи свога страха.

За иста глупљег човјека није могао бог створити!

(Наставиће се.)

а обзору сунце паде; мирно вече, ношено на крилу прољетнога даха, долази кó вијест обећане среће након тешког дана; за задњи пут маха сиви галеб крилом, па се изнад мора губи у тишини тамнога простора. Кршна гора спава, на њу ноћ се свила, на небо је гора главу наслонила па почива тихо. Све около спава, у шуми звијерје, на ливади трава, али човјек не ће починка; у вину он иште за себе потоњу милину; на душеку меком почива тијело,

*

*

*

али не мирује оно, што на чело црна судба пише. И кад с' лице смије, и кад љубац пада, ув'јек туга бдије, као мукла стража, која не ће санка, док нас не допрати до задњег растанка.

О борбо, о муке! Шта је људско знање? Оно нам тумачи, шта је очајање.

Ах! кад мислим, кол'ко још ћу суза лити, нешто ми се ипак даје промислити: ево! свуд је суза; и у срећној души тајни плач не може никад да с' осуши;

и у ведрој ноћи, кад се небо смије,
под малим с' облаком сјајна звјезда крије;
у љубави и у пјесми и у пићу,
свуд има Голготе умрломе жићу.
Али за Голготом овим има нешто,
што подлој свјетини јесте можда тешко,
што ведром пјеснику ипак тешко није:
за Голготом њему Истина се смије;
Истина царује, гонећ земску таму,
у ведрој памети, у ведроме храму.
У Истини јесте чврста вјера моја;
с ње налазим сласти, налазим покоја
немирноме срцу. Кад допрем до врха

крвавог Голготе, видим, шта је сврха
мојих дана; ондје само знам да могу
опират се судби, опират се Богу;
ондје парам густу копрену, што пада
пред оч'ма, што крије сву поворку нада,
и што тешком руком у човјечјој души
мушку смјелост дави и устрајност гуши.
Свуд, откле ми око проста поља иште,
свуд око Голготе слободно ј' бојиште,
свакоме — на лицу хоће посм'јех сјати,
витешког ће борца сунце обасјати;
ах! руши се судба, а небеса муче!
На заставу своју пишем: Одметнуће!

Јосип Берса.

ХАЊА.

ПРИПОВЕТКА ХЕНРИКА ШЕНКЈЕВИЋА
С ПОЉСКОГ ПРЕВЕО РАЈКО.

Х.

утра дан у шест сати бејаш на хумићима.
где ме Селим већ очекиваше. Идући онамо
заверих се, да ћу бити миран.

— Шта си ми хтео рећи? — запита Селим.

— Хтео сам ти рећи, да знам све. Љубиш Ха-
њу, а она тебе. Селиме, учинио си недостојно себе,
што си заплео у замке срце Хањино. То сам ти по-
најпре хтео рећи.

Селим побледе, али се све узбурка у њему. До-
јашни је уза ме тако, да су нам се коњи скоро на-
слањали један на другога, па онда запита:

— За што? За што? Није доста само у ветар рећи.

— Прво и прво за то, што си ти мухамеданац,
а она хришћанка: не можеш је узети за жену.

— Променићу веру.

— Отац ти не ће допустити.

— О, допустиће он! А на послетку...

— На послетку има и других сметња. Све да и
промениш веру, ни ја, ни мој отац, не дамо ти Ха-
ње никада ни до века! Разумеш ли?

Мирза се наже к мени из седла и одговори,
ударајући гласом на сваку реч:

— Не ћу вас ни питати! Разуми једном за
свагда!

Бејаш још миран, јер глас о одласку Хањиним
оставих на послетку.

— Не само да она не ће бити твоја — одгово-
рим му хладно и с истим нагласком — него је не
ћеш више ни видети. Знаш, да си хтео шиљати пи-
сма, ал ти кажем, да ћу пазити, и првом приликом
даћу оценити батине твоје гласоноши. Сам нам не
ћеш више долазити. Забрањујем ти!

— Видећемо! — одговори, тешко дишући од

гнева. — Дај да и ја једаред коју рекнем. Не вла-
дам се ја недостојно, него ти. Сад ми је све јасно.
Ја сам те питао: љубиш ли је? Одговорио си: не!
Хтедох се тргнути за времена, одбио си жртву. Ко
је крив? Лагао си, да је не љубиш. Од самољубља
и себична поноса стидео си се признати, да је љубиш.
Љубио си је у тами — ја на виделу. Љубио си је
тајом — ја јавно. Ти си јој тровао живот — ја сам
се старао, да је усрећим. Ко је крив? Био бих ус-
тукнуо. Бог зна, да бих устукнуо! Али сад је већ
доцкан! Данас она мене љуби, и слушај, што ћу ти
рећи: можете ми забранити, да долазим у вашу ку-
ћу, можете примати моја писма, ал вам се закли-
њем, да се Хање не ћу одрећи, да је не ћу забо-
равити, да ћу је вечно љубити, свуда наћи! Ја по-
ступам искрено и поштено, али љубим, љубим више
свега на свету и сав живим у томе и умрло бих без
тога. Ја не желим уносити несреће у вашу кућу,
али памти, да у мени сада има нешто тако, од чега
и сам презам. Ја сам готов на свашта. О, ако ви
учините криво Хањи!...

Све то изговори брзо, блед и стиснутих усница.
Озбиљна љубав беше овладала том ватреном, источ-
ном природом и избијаше из ње као јара од пла-
мена, али ја се не освртах на то и одговорим хла-
дно, ледено, одлучно:

— Нисам дошао амо, да ми се исповедаш. Пре-
тњи се смејем и још ти један пут кажем: Хања ни-
кад не ће бити твоја.

— Слушај још! — рече Селим. — Како и ко-
лико љубим Хању, не ћу покушати, да кажем, јер
ја не бих могао исказати, а ти разумети. Заклињем
ти се ипак, да бих још, поред све моје љубави, на-
шао у души толико племенитих осећаја, да је се за

уvek одречем. Хенриче, та ње се то тиче! Ти си био увек племенит. Слушај дакле, одреци се ње, а после тражи од мене ако хоћеш и живот. Ево ти моје руке, Хенриче! Хање ради, Хање: сети се!

И наже се мени раширених руку, али ја тргнух коња натраг.

— Бригу о њој остави мени и моме оцу. Већ смо се за њу побринули. Част ми је, да ти јавим, да Хања иде сутра за границу и да је више не ћеш видети. А сад, збогом!

— Да! Кад је тако, онда ћемо видети!

— Видећемо!

Окренем коња и одјашем кући без обзира.

Тужно беше у нашој кући за та два дана, што преостајаху до одласка Хањина. Госпођа д' Ив отишла са сестрицама одмах други дан после оног разговора с оцем. Остадосмо само ја, отац, поп Људевит и Хања. Знађаше већ јадница, да мора одлазити и тај јој глас беше као из ведре неба гром. Беше у очајању. Очевидно жељаше, да у мени потражи спаса и котву избављења, али ја сам то наслуђивао, па гледах, да не останем с њом ни за часак на само. Познавах добро себе и знађах, да би сузама урадила код мене све, што хоће, и да јој не бих могао ништа одрећи. Клопио сам се и њезина погледа, јер не могох да издржим оне молбе за смиловање, која се огледаше у њему, кад год погледа мене или оца.

Па онда, све кад бих и хтео, да се заузнем за њу код оца, знађах, да би било све заман; јер отац што један пут рекне, више не пориче. А уз то још и неки ме стид одбијао од Хање. Стидео сам се оне суровости ономадашње и читаве своје улоге, а најзад и тога, што се нисам приближио њој, а ипак сам пратио из далека сваки њен корак. Но имађах је и рашта пратити. Знађах, да Мирза кружи, као птица грабљивица, и дан и ноћ око наше куће; одмах други дан после оног говора опазих, како Хања журно сакри листак исписане хартије: без сумње писмо од њега или њему. Домишљах се и томе, да ће се можда њих двоје и видети, али ма како да сам стражарио и пазио у сутоњу на Селима, не могох га ипак укебати. Међу тим прохујаше два дана, као муња. Пред вече онога дана, кад ће Хања ићи на конак у Устжицу, оде отац у град на вазар, да купи коње, па поведе и Казимира, да их огледа, а ја и поп Људевит отпратићемо Хању.

Приметио сам, што се већма приближаваше одређени час, Хању обузимаше све више неки чудан немир. Мењаше се у очима и дркташе по целом телу. Час по се стресе, као преплашена. На послетку зађе сунце, а зађе некако натмурено, за густе, тешке, жућкасте облаке, који пређаху тучом и буром.

Неколико пута се зачу на западној страни неба далека грмљавина, као врчање буре, која се приближује. Ваздух беше загушљив, запаран, препун електричности. Птице се скриваху под кровове, на дрвета, и само се ластавице устумараше немирно по ваздуху; лишће престаде шуштати по дрвећу и обесило се као спурено: од мајурског дворишта допираше жалосна рика говеда, која се враћаху из поља. Неки туробан немир овлада целом природом. Поп Људевит даде позатварати прозоре. Хтедох пожурити у Устжицу, док се није буре провалила, за то се дигох да идем у стају и да заповедим, да се иде. Кад хтедох изићи из собе, диже се и Хања, али одмах седе. Погледах је. Час се зарумени, час побледи. „Чисто ми је загушљиво! Загушљиво!“ — повиче и, седнувши уз прозор, стаде се хладити марамом. Чудан њезин немир очевидно биваше све већи. „Могли би причекати,“ рече ми поп Људевит, „за по сата диће се буре.“ — „За по сата,“ одговорим, „бићемо под Устжицом, а на послетку, ко зна, није ли нам страх залудан,“ и отрчим у стају. Коњ за мене беше већ оседлан, ал с презањем се отезало, као обично. Прошло је по сата, док је кочијаш дојурио с колима пред ходник, а ја за њим на коњу. Буре само што се не спусти, али ја не хтедох дуже отезати. Изнесоше одмах Хањине сандуке, па их привезаше за кола. Поп Људевит чекаше већ на ходнику, у белом, платненом огртачу и с огромним, белим кишобраном.

— Где је Хања? Је ли готова? — запитам га.

— Готова је. Биће по сата, како је отишла у капелицу, да се помоли Богу.

Одем и сам у капелицу; ал онде не нађох Хање. Из капелице пређем у трапезарију, из трапезарије у друштвену дворану: Хање нема, па нема.

— Хања! Хања! — станем викати.

Нико се не одзива.

То ме већ мало узнемири, па пођох у њену собу; мишљах, да није занемогла. У соби сеђаше стара Венгеровска, отирући сузе.

— Је ли већ време — запита — да се растанемо с госпођицом?

— Где је госпођица? — запитам као на иглама.

— Отишла је у башту.

— Похитам и ја у башту.

— Хања! Хања! Време је, да се иде!

Тишина...

— Хања! Хања!

Као у одговор замуори немирно лишће под првим ђувом буре, паде неколико крупних капљица кише и опет настаде тишина.

— „Шта је то?“ запитах сам себе и осетих, да ми се диже коса на глави од ужаса.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Хања! Хања!

За час ми се учини, да с другог краја баште чујем одговор. Одахнух.

— „Ах, баш сам глупак!“ помислим у себи, па потрчим на ону страну, од куда долажаше глас.

Не нађох ништа, нит икога.

На тој страни беше башта ограђена летвама, иза којих се пружаше пут до овчарице у пољу. Ухватим се за летве и погледам на пут: беше пуст, само Игњат, момак са мајура, напасаше гуске у јарку, одмах код ограде.

— Игњате!

Игњат скиде чапку, па притрча летвама.

— Ниси ли видео госпођицу?

— Видео сам. Истом што се туда провезла.

— Шта? Како? Куд се провезла?

— Отишла је шуми с младим господином из Хожеља. О, није да јуре! Коњи леге као ластавице!

Исусе! Марија! Хања одбегла са Селимом!

Смрче ми се пред очима, а за тим ми као муња суну кроз главу. Опоменух се Хањином немира; онога писма, што га видех у њезиној руци. Елем, то све беше уговорено? Селим јој писао и састао се с њом. Изабраше тренутак баш пред одлазак, јер знајаху, да ће тада сви у кући бити збуњени. Исусе! Марија! Обли ме леден зној, а коса ми се најези на глави. Не сећам се, кад се нађох на ходнику.

— Коња! Коња! — дрекнем страшним гласом.

— Шта се збило?! Шта се збило?! — дречаше поп Људевит.

Али одговори му само тутањ грома, који се захори у тај мах. Ветар ми зајвижда у ушима од махните трке коњске. Излетивши у липову алеју, скренем коња оном путу, којим су утекли, прескочим један плот, после други и појурим даље. Распознаваше се траг. Али у то се проломи небо: помрче; по црним, густим облацима ускрсташе муње; кашто сине читаво небо у пламену, а после настане још гора тама: киша пљшташе као из кабла. Дрвета крај пута савијаху се на све стране. Мој коњ, којег махнито ударах оштрим бичем и парах мамузама, стаде дрхтати и стењати, а и сам дахтах од беснила. Полежавши по коњу, иђах за трагом по путу, не знајући и не мислећи о ничему више. Тако упадох у шуму. У тај мах бура још већма побесни. Неки бес обузе небо и земљу. Шума се повијаше, као жито у пољу, и узмахиваше црним гранама, одјек од грома разлегаше се у тами од бора до бора; тутањ грома, шум грана, тресак изломљених ограда, све се то смешало у неку паклену капелу. Не могах више сагледати трага, али леђах напред, као вихар. Истом иза шуме разазнах га опет при светлости од муња; али с ужасом приметим у исти мах,

да мој коњ све јаче дрхће, а све слабије јури. Удвојих ударце бичем. Ту, иза шуме, почињаше читаво море пешчано, које ја могах странпутицом обићи, а Селим је морао баш преко њега претерати кола. Ту би се морао задржати и одоцити.

Узнесох очи горе: „О, Боже! Дај, да их стигнем, а после ме уби, ако ти је воља!“ виках у очајању. И молитва моја би саслушана. Наједаред првена муња раздере таму, а при крвавој светлости њеној опазим бричку, где јури. Не разазнадох лица онима, који бегаху, али бејаш већ на чисто, да су они. Беху још на по врсте далеко; не одмицаху сувише брзо, јер у мраку и због поводња, који начини киша, мораде Селим пажљиво гонити коње. Крикнем од беснила и радости. Сад већ не могаху умаћи.

Селим се осврну и он крикну и стаде поливати бичем уплахирене коње. При светлости од муње познаде ме и Хања. Видех, да се ухватила за Селима у очајању, и да јој он нешто говори. За неколико секунда бејаш већ тако близу, да сам могао чути глас Селимов: „Имам оружје уза се!“ викаше у мраку. „Не прилази, јер ћу опалити!“ Али ја се не освртах ни на што и терах све ближе и ближе „Стој!“ дрекне Селим. „Стој!“ Бејаш једва петнаест корака далеко, али пут беше сад бољи и Селим потера на ново коње у највећој трци. Растојање међу нама беше за час веће, али за тим их опет почех стизати. Тада се Селим окрете и стаде гађати из пиштоља. Беше грозно, али гађаше мирно. Још један тренутак, па бих ухватио руком за бричку. Ал наједаред загрми пуцањ... мој коњ одскочи на страну; скочи још неколико пута, па клече на предње ноге; подигох га, а он се сруши на стражње и дахнувши тешко, свали се на земљу скупа са мном. Њипим одмах и нагнем трчати пешке из петиних жила, али то беше залудно усиљавање. За час беше бричка све даље и даље од мене; после је видех само, кад муња раздере облаке. Губљаше се у даљини и мраку, као последња нада. Покушах, да вриштим; не могах: нестало ми паре. Трескање од кола допираше све слабије до мене, на послетку се спотакнем о камен и паднем. За мало се ипак подигнем.

— Одоше! Одоше! Нестаде их! — понављах на глас и не знајах више, шта се у мени кувало. Бејаш немоћан, сам самац у сред буре и ноћи. Победио ме тај сатана, Селим. Ах, да није Казимир отишао с оцем, да смо се обоје дали у потеру! А сада, шта ће бити? Шта ће сада бити? Вриснем на сав глас, да чујем свој рођени глас и да не полудим. И чињаше ми се, да ме ветар исмева и звижди: „Седиш на путу, без коња, а он умаче с њом!“ И тако је хучао ветар, смејао се и кикотао. Вратим

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

се подало своје коњу. Из ноздрва отицаше млаз црне, усирене крви, али још беше жив, дихаше и свраћаше на ме очи, које већ стадоше гаснути. Седнем уз њега, наслоним главу уз његов бок, па ми и самом дође да умирем. А ветар жвиждаше дотле нада мнош, смејаше се и довикиваше: „Он умаче с њом!“ Причини ми се час по, да чујем паклени тутањ бричке, која лети у таму скупа са мојом срећом. А вихар жвиждаше: „Он умаче с њом!“ Бејак укочен, као цепаница. Како ме дуго то држало, не знам ни сам. Кад дођох к себи, бура беше прошла. По небу пловљаху сјајна јата лаких, беличастих облачића, али у њиховим пуклинама светлущаше небеско плаветнило и красна месечина. Из поља дизаше се влажна пара. Скапао коњ, који се већ беше охладио, подсети ме на све, што се догодило. Обзирах се у наоколо, да распознам, где сам. Десно опазих у даљини светлост на прозорима, па пожурих онамо. Показа се, да бејаш баш под Устжицом.

Наумим, да одем у двор и да се састанем с господином Устжицким, а то моглох тим лакше учинити, што господин Устжицки не становаше у палати, него имађаше своју засебну кућицу, у којој обично борављаше и спаваше. Светлост светлущаше још на његовим прозорима. Закуцах на врата.

Отвори ми сам и устукну од страха.

— Море, како ти изгледаш? — рече ми.

— Гром ми уби коња баш под Устжицом. Не знађах, шта ћу, него сврнем овамо.

— У име Оца и Сина! Ала си прокисао и прозебао! Бре, то је већ касно! Казаћу, да ти даду јести и да се преобучеш.

— Не, не! Ја одмах идем натраг.

— Али за што Хања не дође? Моја жена одлази зором у два сата. Мишљасмо, да ћете је послати на конак.

Наумим, да му све одједаред исприповедим, јер ми требаше његова помоћ.

— Господине! — рекох. — Код нас се догодила несрећа. Надам се, да не ћете о том спомињати никоме: ни својој жени, ни кћери, ни гувернантама. Тиче се части наше куће.

Знађах, да не ће никоме рећи, ал се ипак слабо надах, да ће то остати тајна; за то га хтедох у напред спремити, да, у случају, може све разјаснити. Еле, приповедах му све, затајивши само то, да сам и сâм љубио Хању.

— А, онда се мораш бити са Селимом. Зар не? — рече, кад ме саслуша до краја.

— Јест. Хоћу да се бијем одмах сутра. Али данас хоћу још да их гоним и за то вас молим, да ми одмах дате најбоље коње.

— Не треба да их гониш. Нису далеко отишли.

Возили се и возили по различним путевима, па се вратили у Хожеље. Куда би утекли? Трице! Вратили се у Хожеље: клекли пред старог Мирзу. Шта су друго знали. Стари Мирза затворио Селима у хамбар, а госпођицу... госпођицу ће одвести к вама. Трице, но! Али гледај ти Хање! Хање! Но, но!

— Господине Устжицки!

— Та но, но! Немој се љутити, дете моје! Ја јој не узимам за зло. Моје су кћери нешто друго. Али што да дангубимо?

— О, јест! Не губимо времена!

Устжицки се мало замисли.

— Знам, шта ћу. Ја идем одмах у Хожеље, а ти иди кући, или, најбоље, чекај овде. Ако је Хања у Хожељама, ја ћу је узети и одвести до вас. Можда ми је не ће дати? Трице! Али ја волим, да се сам поразговорим са старим Мирзом, кад је будем водио, јер је твој отац силовит човек. Готов би био позвати старога на мегдан, а старац није ништа крив. Но?

— Оца нема код куће.

— То је боље! Боље!

Ту господин Устжицки заплеска рукама.

— Јанко! Брже овамо!

Уђе собар.

— За десет минута да су упрегнути коњи у бричку. Разумеш ли?

— А за мене коње? — рекох.

— Друге коње за господина!

Ћутасмо неко време. Мало после рекох:

— Допуштате ли, да напишем писмо Селиму?

Волим га позвати писмено.

— За што?

— Бојим се, да му стари Мирза не ће дати да се бије. Држаће га у затвору неко време, па ће мислити, да је то доста. А мени је то мало, мало, мало! Ако је Селим већ у затвору, ви га не ћете видети; са старцем се то не може удесити, а писмо се може коме оставити. Не ћу ни ја оцу казати, да хоћу да се бијем. Могао би он старца позвати, а старац није крив. А кад се ја са Селимом прорачунам, онда не ће имати куда. Та и ви сами рекосте, да се морам с њим бити?

— Ја тако мислим. Бити се, бити се! За племића је то увек најбоље, био стар или млад, један љаво! За кога другога то су трице, ал за племића не. Но, пиши; имаш право!

Седнем и напишем ово:

„Нитков си! Овим писмом ти то у очи кажем. Ако не будеш сутра код Вахове колебе с шишголима или мачем, бићеш последња кукавица, што јемачно и јеси.“

Запечатим писмо и предам господину Устжиц-

ком. За тим изидосмо обојица у двориште, јер су већ бричке за нас дотеране. Баш пре него што ћу сести, паде ми страшна помисао на памет.

— Господине! — рекох Устжицком. — А ако Селим није одвео Хању у Хожеље?

— Ако није у Хожеље, онда је украдио време; ноћ је, педесет путева воде на све стране, па... сад га тражи. Али куда би је одвезао?

шкрипнуше врата и у предсобље изиде поп Људевит са свећом у руци.

— Пет! — шапну ми, метнувши прст на уста.

— Хања? — запитам ватрено.

— Тише говори, Хања је већ овде. Довезао је стари Мирза. Ходи к мени, па ћу ти све испричати. Уђосмо у топлу собу.

— Шта је с тобом било?

ЂОРЂЕ МАЛЕТИЋ.

— У град Н.

— Шеснаест миља на једним коњима! Онда буди миран. Трице! Сутра одмах идем у Н., још данас идем, али прво морам у Хожеље; кажем ти и опет, буди миран!

После један сат бејаш већ код куће. Беше касно, врло касно у ноћ, али свуда по прозорима светлуцаху свеће. Кад моја бричка затутњи пред ходником,

— Гонио сам их. Мирза ми уби коња. Је ли отац код куће?

— Вратио се, чим је стари Мирза отишао. О, несрећа је! Велика несрећа! Сад је лекар код њега. Мишљасмо, да ће га ударити капља. Хтеде одмах да иде, да позове на мегдан старог Мирзу. Не иди оцу, јер би му могло шкодити. А сутра га моли, да не изазива старца. Грех је то велики, а још стари

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

није ни крив. Селима је истукао и затворио, а Хању сам довео. Чељади је заповедио, да ћути. Срећа је још, што није оца застао.

Видело се, да је стари Устжицки све на длаку погодио.

— Како је Хањи?

— Покисла је до голе душе. У грозници је. Отац је страшно изгудио. Јадно дете!

— Је ли ју видео лекар Стах?

— Видео је и наложио, да одмах легне. Стара Венгровска седи код ње. Причекај ме ту. Идем оцу, рећи ћу му, да си дошао. Разаслао је већ за тобом коње на све стране. Нема ни Казимира, јер и он оде, да те тражи. Боже! Боже свемогући, шта се ту догодило!

То рече, па оде оцу, а ја не могах дуже седети у његовој соби, него похитам Хањи. Нисам хтео, да је видим, о, не! Та то би јој присело. Хтео сам зар да се осведочим, је ли се збиља вратила, да је опет нађем сигурну под нашим кровом, близу мене, заклоњену од буре и страшних догађаја данашњега дана. Чудни ме осећаји обузимаху, кад се приближих њеној соби. Не гнев, не мржњу, него тешку, дубоку жалост осећах у срцу и велико, неисказано милосрђе према тој јадној и несрећној жртви Селимове лудости. Дође ми она као голубица, коју је уграбио јастреб. Ах, како је морала бити понижена, како се морала стидети у Хожељама пред старим Мирзом! Заверих се одмах, да јој не ћу ни најмање пребацити, ни данас, ни икада, и да ћу поступати с њом тако, као да ништа није ни било.

Баш кад дођох спрам врата од њене собе, врата се отворише и изиде стара Венгровска. Задржим је и запитам:

— Спава ли госпођица?

— Не спава, не спава, сиротица! — одговори старица. — О, мој златни господичићу, да сте видели, шта је ту било! Кад стари господин рикнуо на госпођицу (ту стара Венгровска подиже кецељу, па стаде брисати сузе) мишљах, да ће сиротица одмах умрети. А беше вам престрашена, мокра као моча, о Исусе! Исусе!

— Но, а како јој је сада?

— Видећете, да ће она то све одлежати. Срећа, што је лекар при руци.

Рекох Венгровској, да се одмах врати Хањи и да не затвара врата за собом. Хтедох, да је видим, из далека. Извирујући из мрачне собе кроз одшкринута врата, видех је, где лежи на постељи у белом, ноћном оделу. У лице јој ударила јака румен, очи све пламте; видех још, да брзо предише. Беше јасно, да има грозницу.

Колебах се неко време, да ли да уђем или да не уђем, али у тај мах ме поп Људевит потапка по рамену.

— Отац те зове — рече.

— Оче Људевите, она је болесна.

— Лекар ће одмах доћи. Ти ћеш се дотле поразговорити с оцем. Иди, иди: већ је касно.

— Колико је сати?

— Један, после по ноћи.

Ударих се руком у чело. Та ја се у пет у јутро морам бити са Селимом! (Наставиће се.)

ПРИЛОШЦИ И. РУВАРЦА.

д., Трилогија.

III. Јанош, краљ угарски, честита Мехмед-бегу Јахијашићу, господару српске земље.

У Зборнику српских споменика, што их је издао Фр. Миклошић год. 1858. у Бечу, штампана су на страни 553.—556. под бројем 479.—481. три писма, која сва три писма написа у граду Великом Вараду месеца Октобра, 30. дне г. 7046.—1537. Јанош краљ, који се у тексту пише: „м. б. Јанош, краљ угарски, хрватски, далматински, поморавски и луцачки морколаб и обојим Шлизијама херцег“, а потписује: „Joannes Rex manu propria“.

Прво и друго писмо управљено је славном и узможном господару српске земље, санџаку смедеревском, београдском, подунавском, сремском и посавском и „инемъ више краишнимъ градовомъ“ господару Мехмедбегу Јахијашићу; а треће писмо намењено је мудрому, у свему поштом и по-

чтене части достојном и у витештву изабраном „въ храброствѣ“ нарочитом витезу Ферхату, ђехаји славнога Мехмед-бега.

Сва та три писма, писана од краља угарскога турском Санџакбегу и његовом ђехаји илити намеџнику у Београду, Смедереву и т. д. нису писана угарским или турским језиком, већ српским језиком и српским писмом, и година, које су писана та писма, назначена је по српском начину од створења света, и ти, драги читаоче, можеш писма та, ако си жељан, да знаш, шта се пише у њима, по вољи читати и прочитати и два и три пута, као год што сам и сам писма та читао и прочитао не три четир пута, већ три пут три и још више пута, док се на послетку нисам одважио и наканио, да овај приложак напишем, а тиме читању и прочитавању тих писама с моје стране крај учиним.

Од та три писма мене се управо овде само прво

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и треће писмо тиче, а оно друго писмо, које није ништа друго но *кредитивно* писмо Јаноша краља за свога вернога слугу Фекете Јаноша, којег он до поменутога господара српскога Мехмед-бега у Београд шаље, скоро ме се ништа не тиче, но и у погледу тога *Фекете Јаноша* напоменућу, да је Јанош краљ истога Фекете Јаноша често слао у Цариград и другој турској господи, а и после Јаношеве смрти слан је он у Цариград (Pray, Epist. procer. I. 352.; Mon. hung. histor. *Scriptores* II. 229.; Gévay: Urkunden u. Actenstücke etc. ad a. 1540.—1541. S. 3.), и да тај Фекете Јанош није био никакав род твом Јовану цару, кога су Угри такође „Фекете“ назвали.

Из првога писма дознајемо, да је господар српски Мехмед-бег Јахијапашић послао био до Јаноша краља у Велики Варад свога поглавитога слугу „на име *есе балију чауш башу*“ с књигом и поруком, и краљ Јанош прочитавши послану му књигу и разумевши од слуге све лепо и хубаво по реду, што је Мехмед-бег учинио и њему јавио, обрадовао се јако Јанош краљ и развеселио се, те радостан и весео честита Мехмед-бегу, што му Бог даде у руке (под руку) непријатеље честитога цара и његове (Јаноша краља), те је божјом помоћи и нароком честитога цара господару свом велику службу учинио и нами (т. ј. краљу Јаношу) велику радост и велико пријатељство и друштво, и с тога му захваљује и жели му, да му је светао образ (пред) честитим царем и да му Бог да срећу и нарочитост у честитога цара живота на многа лета лѣтом.“

И у писму Ферхату, *хеџаји Мехмед-беговом*, помиње краљ Јанош, како се радује, што им је Бог дао велику радост и веселост и многу добит у честитога цара животу, но уз то помиње краљ Јанош и то „да и ми од њедно крѣме великѣ товарѣ поснимѣ на своємѣ раменѣ ико крѣло брѣме“ и да тога ради шаље свога вернога слугу до господара Мехмед-бега те моли Ферхата, да буде „*довромѣ реуомѣ оу господара Мехмедбега подлѣ нашега крѣнога слѣзѣ Фекете Јаноша, и које рѣчи нашѣ поуздани слѣзѣ имати говорити, да му в. м. вкрѣте, џере су то наше рѣчи истинитѣ — и одѣ бога захтекамо твоен милости живота и здравна, аминѣ!*“

Пита се, или бар ја сам дуго и дуго питао: шта је то јавио био Мехмед-бег Јахијапашић, санџак београдски, Јаношу краљу и рашта се толико обрадовао тај угарски краљ у дољним крајима онеме, што му је дојавио био Мехмед-бег писмом и о чем га је још боље известио науснице Јесе балија чауш баша Мехмедов? Шта је то урадио, кога ли је победио или чију ли је војску расуо био у месецу Октобру 1537. г. Мехмед-бег београдски, да му тако срдачно

честита угарски краљ Јован Запољац победу над турским и својим непријатељима?

Није тешко досетити се те брзо одговорити на то питање, да је Мехмед-бег санџак смедеревски, београдски и сремски итд. г. 1537. одбио од Осека и код Иванке сатрѣо и расуо војску, коју је други угарски краљ Фердинанд I. те године отпратио био под војсковођом Јованом Каџијанером (Коџијаном) у Словиње, да одбрани словинску земљу, да поврати отете од Мехмед-бега београдског и Хозрев-бега врхбосанског санџака градове, и, ако узможе, да пребаци турску војску преко Саве.

Лако је рећи, да је за тај пораз и за то расуло Фердинандове војске, недалеко од Осека, јавио био Мехмед-бег Јахијапашић Јаношу краљу и да краљ Јанош за то и честита том турском санџакбегу у Београду; али кад прочиташ, читаоче драги, шта о том Каџијанеровом походу у Славонију г. 1537. угарски историк Иштванфија пише, и кад даље проучиш све, што о тој експедицији Енгел и стари Феслер а особито шта Хамер и Цинкајзен и други, као н. пр. Ваничек у „Историји војничке крајине“ у српском преводу Јустина Шимића (I. 12.—16.), пишу, а ти ћеш одмах застати — и покајаћеш се, што си онако брзолет био и на тај пораз, на тај расап Фердинандове војске у Славонији помислио. Но ипак се не ћеш кајати, драги читаоче, ако збиља прочиташ Иштванфијеву повест о том Каџијанеровом ратном походу, који се свршио с коначним расулом и уништењем војске Фердинандове, којом су се повести (у почетку књ. XIII. историје његове угарске) не само Енгел и стари Феслер и безброј других, већ и Хамер и Цинкајзен, повесници турске царевине, служили. Но најпосле, читао а не читао ти те Иштванфијеве повести, мени је свеједно и тим више свеједно, што се овде не пита, како је лепо испричао тај Иштванфија повест о несретном походу Каџијанеровом год. 1537., већ се пита, кад, у које доба од године и којег се месеца и дана збио тај пораз и расап Фердинандове војске у словинској земљи?

Крчелић у историји цркве Загребачке пише на једном месту: „*Exitialis haec clades (a. 1537. ad Essek) in diem alteram m. Decembris incidit.*“

Хамер (IV. 188.—192.) пише на страни: „*Katzianer's Niederlage 1. Nov. 1537.*“, но у тексту на стр. 190. вели: „*Sonnabend nach Andreas (1. Dec. 1537.) schlugen sich die Reiter beyder Theil und Paul Baquitsch, der Vater der Reiter, fiel mit seinen tapfersten Hauptleuten unter dem Regen der Kugeln*“ а следећег дана, то јест 2. Децембра, да је довршен пораз расулом и уништењем хришћанске војске.

Цинкајзен (II. 828.—829.) вели, да је хришћан-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сва војска принуђена била на узмак од Осека крајем м. Новембра. Ако је пак то тако, то јест, ако је Мехмед-бег Јахијашашић, санџак смедеревски и београдски, и врховни заповедник турски на тој Крајини, стао гонити измучену глађу и штрапацама хришћанску војску од Осека крајем Новембра и за тим 2. Децембра 1537. са свим расуо и уништио ту војску, како је онда краљ угарски Јанош још 30.

Октобра те године могао честитати том турском санџакбегу победу ту и одољеније?

Или је дакле тај пораз хришћанске војске морао пре бити, него што се обично узима, или се честитање краља Јаноша од 30. Октобра 1537. не може однети на тај пораз, на ту победу Мехмед-бега Јахијашашића. Aut-aut, tertium non datur. — Како дакле, драги читаоче, да се извучеш из те дилеме?

(Поставиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

Prof. G. Zarbarini. SAGGIO DI TRADUZIONI DAL SERBO, con introduzione. Spalato, Tipografia di Antonio Zannoni 1887. (Професор Г. Зарбарини: Оглед превода са српског).

Најмлађи је преводилац наших народних песама на талијански језик проф. Зарбарини, с којим ћемо се сада позабавити.*)

Зарбаринијева књига угледала је света лањске године, а, колико се дајбуди сећамо, код нас је о њој проговорио само „Глас Црногорца“ (бр. 43. — 1887. год.) кратком белешком, у којој вели: „Превод је сваке похвале достојан, одликује се течношћу, савршеном формом, љепотом језика и вјерношћу.“ Напоследку препоручује преводиоцу, „да отпочети рад и даље настави и да нас брзо са још једном новом књигом обрадује.“ Колико су ове речи „Гласа Црногорца“ оправдане, читалац ће и сам разабрати из нашег даљег излагања.

Греше сви они, који мисле, да је лако преводити, и зна ли се нешто мало који страни језик, да се одмах може сести на пресађивати у свој народ. Ђуто се, велимо, сви ти варају, јер нема теже ствари од превођења, и много је лакше писати, него преводити. При писању човек је слободан и своје мисли исказује по својој вољи; али при превођењу он је роб туђих мисли и треба да се чува, да се не огреши о неку мисао, да не повреди садржину и да не осакати оно, што је казао писац, кога преводи. Па колика ли је тек тешкоћа преводити класична дела, а понајтеже је преводити народне умотворине, где садржај није толико важан сам по себи, колико га је зачинио песничко рухо и звучност језика, која, при пресађивању у туђе поље, и поред најбољег мајстора, изгуби много од своје природне лепоте. С тога и јесу скоро све наше народне песме, мање више,

много изгубиле у преводима на страним језицима. Ми Срби, кад их читамо, одмах то осетимо: ту је догађај, који се опева, ништа у њима није измењено; али опет то нису *о*не наше, *о*не српске народне песме! Оно:

„Мили боже, чуда великога!

„Или грми, ил' се земља тресе?

„Ил' удара море у брегове?“

у свима вам је преводима сасвим млако. А шта да кажемо за одело наших јунака и за њихово оружје? Ко да нађе у туђини zgodне речи за „токе“, за „самур-калпак“, како ли да опише „свијетло оружје“?! Где ли ће позајмити речи, да верно представи слику девојке, за коју народни певач вели, да су јој:

„Обрвице морске пијавице,

„Ситни зуби два низа бисера“?!

С тога и ове Зарбаринијеве преводе кад прочитамо, учиће нам се да с наличја гледамо леп пиротски ћилим.

Као што сам наслов Зарбаринијеве књиге каже, преводилац је ову збирку издао као неку „пробу“ за свој даљи рад ове врсте, те је своје преводе пропратио опширнијим поговором. Од епских народних песама налазимо ове: Хасанагиницу — Свечи благо дијеле — Бог ником дужан не остаје — Зидане Скадра — Марко Краљевић и Арапин. — Уз ове песме иде и Качићева о освојењу Новог. Од лирских (женских) превео је само „Јабучку и вјетар“. Даље налазимо: „Радо иде Србин у војнике“, коју зове „српски марш“, и „Куд погледим, свуд је тама“, за коју Зарбарини вели, да је чуо у Боки Которској и да му се јако допада, те жали, што штампарија нема ноте, да јој изнесе и арију.*) Овим преведеним

*) Сећам се још као дете, да се у Боки Которској ова песма много пева; али за то она ипак није народна, као што то мисли Зарбарини. Г. Ђорђе Поповић казао ми је, да је ову песму синевао један адвокат из Вуковара још 1848. године. Уз њу ми он и други један господин испричаше читав мали роман, услед кога је и потекла ова песма.

*) Ово је одломак из повећег чланка „Српске народне песме у талијанској књижевности.“

српским песмама додао је Зарбарини и неке своје оригиналне под насловом „Versi Dalmatici“. Ово је циклус, мање више, пригодних песама, врло сумњиве вредности, којима овде никако није ни било места.

У поговору пак налазимо ове одељке: Словени — Отаџбина, вера, доба, вредност и важност српских народних песама — Књижевна подела — Зашто преводим? — Преводиоци српских песама — Талијански преводиоци — Како мислим преводити?

У сваком од ових одељака преводиоцу је намера, да талијанску публику упозна са српским народом и српском народном појезијом. Баца зраку светлости на наш народни живот, на обичаје и на нашу књижевност, а понавља се труди, да свога читаоца упозна са делима и радом Вука Ст. Караџића. У одељку „Талијански преводиоци“ кратким потезима поменуо је своје претходнике, који су преводили српске народне песме.

Све је ово Зарбарини написао највећим одушевљењем и љубављу према српском народу. Колико је пак Зарбаринија занела српска народна појезија, најбоље нам сведочи то, што препоручује Талијанцима, да уче српски језик, јер би се — вели — малаксала талијанска појезија освежила на бистром извору српске народне песме. Док овакав савет један Талијанац даје својим сународницима, и шиље их да се напоје на свеж извор српске народне песме, дотле млађи српски песници лутају за гаврановима по обалама плавога Нила! . . .

У одељку „Преводиоци српских народних песама“ навео је Зарбарини у целини Фортисов превод „Хасанагинице“, што даде повода „Гласу Црногорца“, да у поменутом већ броју напише ове речи: „Можда није без намјере ставио г. преводилац превод Фортисове „Хасанагинице“ уз свој, те да тијем читаоца наведе на сравњење и на признање првијенства, које ми добровољно досуђујемо г. Зарбарину“.

Зарбаринијев превод „Хасанагинице“ четврти је талијански превод. Први је абата Фортиса из прошлога столећа, који је штампан са српским оригиналом у „Viaggio in Dalmazia“ (Venezia 1774.); други је др. Николе Јакшића, трећи Касандрића, а четврти овај Зарбаринијев.

Зарбарини с правом осуђује талијанске преводиоце, што скоро сви једне исте песме преводе; али што другима замера, то и сам ради. Тако је пре њега Петар Касандрић превео „Зидање Скадра“ и „Свечи благо дијеле“, па је за то опет те исте песме и он превео. „Зидање Скадра“ имају Талијанци у још два превода — Јакшићевом и Кјудиновом —; песму „Марко Краљевић и Арапин“, превео је пре Зарбаринија Томазо а „Бог ником дужан не остаје“,

превео је Кјудина много раније. Према овоме Зарбарини је пружио талијанској публици само једну нову српску народну песму, а то је „Јабука и вјетар“.

Помњиво смо прочитали више пута Зарбаринијеве преводе, и упоредили их не само са оригиналима, него и са преводима његових претходника, па чисто жалимо, што одмах морамо изјавити, да се наш суд коси са мишљењем „Гласа Црногорца“. Шта више ми тврдо верујемо, да оцењивач Цетињскога листа није ни прочитао Зарбаринијеве преводе, јер да их је само прочитао, не би био написао оне ретке, а још би се мање био огрешио о Фортиса, рекав, да је Зарбаринијев превод „Хасанагинице“ бољи од Фортисова. Не само да није бољи, него је много за њим заостао, а бољи је и Касандрићев превод. Једино је код Зарбаринија боље, што је његов превод у једнаестерцу (endecasillabo), који је Талијанцима приступачнији од нашег народног десетерца, којим је преводио Касандрић. Оно, признати се мора, да је „Хасанагиница“ много изгубила код свију преводилаца; али је ипак Фортис заоденуо најбољим песничким рухом, док овога опет Зарбаринију много не достаје. Ова се разлика најбоље опажа при крају песме. — Мајчине дарове деци Фортис овако преводи:

„ Diede
„Ai due fanciulle bei conturni, d' oro
„Tutti intarsiati, e due pannialle figlie
„Onde dal capo ai pie' furon coperte;
„Ma al picciolo bambin, che giacea in culla,
„Da poverello un giubettin mandava.“

Овај исти пасаж Зарбарини је превео:

„ a' suoi
„figliuoli amati bei fec' ella doni:
„aureo coltello ad ogni maschio, e ad ogni
„figlia abitin die' lungo infino a terra,
„ma al pargoletto che vagiva in cuna
„poveri lascio panni“.

Ови стихови у српском преводу гласе: „Својој деци даде лепе поклоне: златан нож сваком мущкарцу, а свакој кћери хаљину до земље дугу; а нејаком детету, које цвиљаше у бешици, остави сиромашног одела.“ — Као што ће ова проза немило дирнути ухо српског читаоца, кад се сети стихова из „Хасанагинице“, тако исто немило морају дирнути талијанскога читаоца Зарбаринијеви стихови.

У Зарбаринијевој збирци на другом је месту „Свечи благо дијеле.“ Овде је преводилац учинио нешто, што му се, дајбуди по нашем мишљењу, не може опростити. Вук нам је изнео две версије ове песме (једну из Срема, а једну из Црне Горе,) а Зарбарини је од обе начинио једну! Измешао је стихове, неке из једне, а неке из друге, неке је стихове изоставио, а неке и додао, тако да по Зарбаринијеву калуђењу та песма овако гласи:

„Мили Боже, чуда великога!

„Или грми, ил' се земља тресе?

„Ил' удара море у брегове?

„Нити грми, нит' се земља тресе,

„Нит' удара море у брегове,

„Већ збор зборе Божи апостоли.

„Збор зборише на небеска врата,

„Свети Петар и апостол Павле,

„Свети Јован и свети Илија,

*Свети Илија и Аранђео**)

Свети Никола и Пантелија,

Свети Спасе, Ђорђе и Саса.

Њим' долази Блажена Марија,

Рони сузе низ бијело лице.

Њу ми пита Громовник Илија:

„Сестро наша, Блажена Марија!

„Каква ти је голема невоља

„Те ти рониш сузе од образа?“

Ал' говори Блажена Марија:

„Како нећу сузе прољевати,

„Кад ја идем из земље Инђије,

„Из Инђије из земље проклете,

„Бе по јесте Боже незаконство,

„Бе не моле Бога да помогне,

„Нит светкују свеца никаквога,

„Нити жегу у цркву свијеће,

„Нити служе Богу латурђију.

„Дотле они са злом дођераше!“

„Не поштује млађи старијега,

„Не слушају ђеца родитеља;

„Родитељи пород погазили,

„— Цри им био образ на дивану

„Пред самијем Богом истинијем!

„Кум свог кума на судове ћера

„И доведе лажљиве сведоке

„И без вјере и без чисте душе,

„И оглоби кума вјенчаног,

„Вјенчаног или крштеног;

„Бе брат брата по судовим' ћера

„И мучи га муках пред Турцима;

„Бевер снаси о срамоти ради;

„А брат сестру сестром не дозива.“

Њој говори Громовник Илија:

„Сејо наша, Блажена Марија!

„Утри сузе од бијела лица,

„Док ми овђе благо под'јелимо,

„Отић' ћемо Богу на диване,

„Молићемо Бога истиног,

„Нек нам даде кључе од небеса,

„Да затворим седмера небеса,

„Да ударим' печат на облаке,

„Да не падне дажда из облака,

„Плаха дажда, нити роса тиха,

„Нити ноћу сјајна месечина.

„Три године да затворим небо,

„Да не роди вино ни шеница,

„Ни за цркву часна литурђија.“

Кад то чула блажена Марија,

Утре сузе од бијела лица.

„Устадоше на ноге лагане

И Господске даре дијелише:

Свети Петар и апостол Павле

Ев узеше пуње и шеницу,

А још Петар кључе од небеса,

Свет' Илија грома небескога,

А Марија муњу и стријелу,

Пантелија велике пружине,

Свети Тома печат од облака,

Свети Јован кумство и братимство

И крстове од часнога дрва,

Аранђео јесење бријеме,

А Никола на воду бродове,

Свети Спасе житњег цвијета,

Свети Саво леда и снијега,

А Ђорђије пролетње цвијеће.

Кад анђели даре дијелише,

Отидоше Богу на диване,

Молише се три бијела дана

И три тавне ноћи без престанка,

Молише се и умолише се:

Бог им даде од небеса кључе,

Затворише седмера небеса.

Они св'јету муке ударише:

Илија их громовима гађа,

А Марија муњом и стријелом;

Не могли их Богу обрнути.

Аранђео навали бријеме,

Никола им затисну бродове,

Свети Петар и апостол Павле

Узеше им пуње и шеницу

И за цркву часну латурђију.

Пуно време за три године

Нити роди вино ни шеница,

И не паде дажда из облака,

Плаха дажда, нити роса тиха,

Нит' обасја сјајна мјесечина.

Па их, Боже, сунце изгорело,

Док изгоре све по том свијету.

Док узавре мозак у јунака,

Докле пуче ками у лугове,

А осану гора кроз планине,

Докле црна земља попуцала,

Те се ломе коњи и јунаци,

У њу живи пропадоше људи,

Свети Саво пуштио снијега,

Три године снијег не опаде;

Док у свијет ништа не остаде,

И овчари овце изгубише,

Из свијета челе побјегоше,

А бог пусти тешку бољезању,

Бољезању страшну срдобољу,

Те помори и старо и младо,

И растави и мило и драго.

Са свијем се свијет дотамани,

До у Срјему у то мјесто жупно;

Што остало, то се покајало.

Е се купе сријемски главари

На сакупу пред бијелом црквом,

Ту дођоше многи свештеници,

Посједаше, ђе је мјесто коме;

Отуд дође самоуче ђаче,

Па им ђаче ријеч проговара:

„Сви се, браћо, на ноге дигните,

„И пружите мене десне руке,

*) Овај као и све курзивом сложене стихове, то је преводилац уметнуо у песму, и ми смо их ковали према талијанском тексту.

„Вјеру дајте, да ме не варате!“
 Сви једанак од земље скочили,
 И сви ђаку десну руку дају;
 Таде ђаче њима проговара:
 „Хо’те, Богу да се обрнемо!
 „Да служимо Богу летурђију,
 „Да молимо Бога по закону.“
 Сви се бјеху Богу обрнули,
 Господина Бога вјеровали,
 По три пута љубе земљу црну;
 И послуша пород родитеља,
 И послуша млађи старијега,
 И брат брата не води на суду,
 Ни га мучи муках пред Турчином,
 И светкују свеца свакојега,
 И сви моле Бога милоснога,
 Без престанка и диеви и ноћи
 По правилу, ка’ је Богу мило.
 И Бог им је услиша’ молитве,
 Смилова’ се Бог на сиротињу
 И осташе Божи благослови,
 Да не падне леда ни сивијега,
 До једанпут у години дана,
 Те се опет свијет наслиједи;
 Како онда тако и данаске.
 Боже мили, на свем тебе вала!
 Што је било, више да не буде!

Као што се види, ово је сада нешто треће! —
 Али ни у овој песми преводилац није био боље сре-
 ће но код прве. Упоредио сам и овај његов превод
 са Касандрићевим, који је превео прву Вукову, и
 Зарбаринијев превод заостаје за овим. Касандрић је
 у опште срећнији у бирању подесних талијанских
 речи за поједине српске изразе и верније их пред-
 ставља. Међу тим Зарбарини прибегава описним ре-
 ченицама, па се опет не изрази онако, како је за-
 мислио српски народни песник. Тако други стих:

„Или грми ил се земља треса?“

Касандрић сасвим добро преводи:

„Tuona forse, o scotessi la terra?“

док Зарбаринију за овај стих треба једанаест речи,
 па да од њих начини једанаестерац. С тога му и
 испадне овај тежак стих:

Glì è questo un tuono, o il suol che scosso trema?

Али и један и други преводилац као да не знају
 за „земљу Инђију“, те је бркају са Индијом. Тако
 Касандрић преводи „terra d’ India“, а Зарбарини
 „terra dell’ Indie“; ни више ни мање — него „из
 Индија“. Да би било разумљивије!

Сад нам је на реду, да прегледамо превод песме
 „Бог ником дужан не остаје.“ Како ли бисмо радо
 прешли преко ове лепе песме, па да не напомињемо,
 у каквом је јадном руху приказао Зарбарини оном
 народу, који се поноси најлепшом уметничком поје-
 зијом! Ни српски је читалац не би познао у тали-
 јанском преводу, камо ли ће она занети Дантеовог
 и Петраркиног земљака!...

125 „Два су бора напореда расла,
 „Међу њима танковрха јела;
 „То не била два бора зелена,
 „Ни међ’ њима танковрха јела,
 „Већ то била два брата рођена.“

130 Ово величанствено упоређење Зарбарини овако пре-
 води:

„Crescean due pini frondeggianti e uguali
 „e un abete fra lor diritto e snello;
 „ma che dissi un abete fra due pini?
 „Dir due dovea fratelli:“

Што у верном српском преводу гласи:

„Расла два бора, лисната и једнака — и једна
 јела међу њима, права и танка; — али што ре-
 кох једна јела међу два бора? — хтедох рећи два
 брата.“

А стихове:

140 „Разболе се млада Павловица,
 „Боловала девет годин’ дана,
 „Кроз кости јој трава проицала,
 „У трави се љуте змије легу,
 „Очи пију, у траву се крију.
 „Љуто тужи млада Павловица,
 „Па говори своме господару:“

Зарбарини овако преводи:

Non molti soli
 „spuntâr d’ allora, che ammalò la trista
 „di Paolo donna; e per nove anni inferna
 „erba tra le ossa germogliolle ed entro
 „serpi v’ avea, che le suggeran gli occhi.
 „Alto ululava la feroce, e alfine
 „diòse un giorno volgendossi al morito:“

Ове Зарбаринијеве стихове дадосмо једном нашем
 пријатељу, да их преведе, и он нам пружи овакав
 српски превод:

„Нису многа сунца гранула, те се разболе *про-
 клета* Павлова жена, и за девет се година не диже;
 изникну јој трава у костима и у њима змије имаћа-
 ше, које јој очи сисаху. Тешко завијаше *окрутница*,
 и на послетку рече једнога дана, окренувши се
 мужу.“ — И, будите уверени, ово је од речи до
 речи верно преведено, а где је Зарбарини опет на-
 шао, да се „млада Павловица“ преводи са *окрутница*
 и *проклета Павлова жена*, то ће он сам знати.

Чујте даље:

„Скочи Павле, кан’ да се помама,
 „Па он трчи на горње чардаке.“

Зарбарини преводи:

„Fuor di se Pavlo sorge in casa monta.“
 (Изван себе Павле уста и уђе у кућу.)

Ово је тек најзанимљивије. Стих.

„Те закла сивога сокола“

Зарбарини преводи овим куваричким изразом:

„tiro il collo al falco“ (повуче врат соколу)!*

* Талијанске куварице и кувари не кољу пиле, кокош
 и осталу живину, него им извуку врат, и по томе никада не
 ће рећи „заклати“, него *tirare il collo*. — Сме ли овакав из-
 раз употребити и песник?

Далеко би нас одвело, кад би још наводили примера из песме „Бог ником дужан не остаје“, јер би у том случају морали исписати цео Зарбаринијев превод. У осталом овде би требало свећом тражити оно, што је Зарбарини добро превео.

Напоменуемо већ да је ову исту песму превео и Кјудина,^{*)} а овде ћемо додати, да овај превод може ићи руку под руку са Зарбаринијевим, и они би се могли само такмачити: чији је гори? — Ево почетка Кјудинова превода:

„Cresceano al paro due leggiadri pini,
„E in mezzo di sottill cima un abete.
„Que' non eran due pini alto crescenti,
„Nè in mezzo di sottill cima un abete,
„Ma due fratelli Radislavo e Paolo,
„E Jelina tra lor, dolce sorella.
„Accarezzato e d'ogni fregio adorno
„Era quell' angiol da fratelli; e in fine
„N' ebbe dono gentil d' auree coltella,
„Come il vide la giovane Paolina,
„Nel cor superbo fu d' invidia punta,
„E l' altra sua cognata un di tentava:
„„Sai tu, o Zorica (?) mia, come potrei
„„Sparger zizzania tra fratelli e suora?“

Ово неколико стихова показују нам, да ни Кјудина, ни Зарбарини нису позвати да пресађују наше народно благо у богату талијанску ризницу. И један и други не разумеју оно што преводје, а и један и други нису песници, па да би својим преводима дали бар спољашњу углађеност и лепоту. На њих се врло згодно дају применити она два Његушева стиха:

„Тврда је орах воћка чудновата,
„Не сломи га, ал' зубе поломи“.

У осталом Кјудина не зна ни прави значај појединих српских речи. Тако је он, преводјећи Његуша, реч: *тенци* (вампири) превео *vitelli* (телад).^{*)} — Где опет Кјудина пронађе, да се јетрвица „младе Павловице“ зове *Зорица*, сам би га бог знао . . .

Ипак Зарбарини је најгоре прошао у песмама „Зидане Скадра“ и „Марко Краљевић и Арапин“. У овим двома песмама, преводилац је наишао на несавладљиве тешкоће, а томе се није ни чудити, кад је онако слабо превео прве песме, које су доста просте и по томе за преводиоца много лакше. У овима он наилази на опис одела и оружја народног јунака, а преводиоцу као да је све то непознато. Природно је, да преводилац не може превести оно, што ни сам не зна, шта је. Зарбарини не зна: шта је *ћурак* и *бошчалук*, те прво преводи са *lupina pelle* (вучија кожа), а друго са *vestito* (одело — хаљина). Да је Зарбарини завирио мало у Вуков Рјечник, на-

шао би тамо, да је *бошчалук*: *donum amictus*, а *ћурак*: *toga pellibus subsuta et praetexta*, и да, према овоме, има у талијанском језику реч: *pelliccia*, те не би од Марка Краљевића градио неког дивљака, који се огрнуо вучијом кожом, као што то излази из овог његовог стиха:

„coperse il dosso di lupina pelle“,
којим преводи оба народна
„А на плећи ћурак од курјака,
„А на главу капу од курјака“.

На другом једном месту Марко опет „баца“ *вучију кожу* и на леђа и на главу! . . . Диван ли би изгледао тај Марко Краљевић, кад би га неко сликао по овом Зарбаринијевом преводу! . . .

Зарбарини није био срећнији ни са овим стиховима, којима се описују бошчалуци:

„Нит' су ткани, нити су предени,
„Ни у ситно брдо увођени,
„Већ од чиста алата саљевани;“

Он је сва три стиха превео овим једним:

„che non di filo son, ma son puro oro“;
(који нису од концца, него су чисто злато).

Хајдемо даље:

„Пак довати перо и хартију,
„У лице је пером ударила,
„Од образа крви отворила,
„Марку ситну књигу написала:
„„Богом брате, Краљевићу Марко!
„„Братимим те Богом истинијем,
„„И кумим те Богом истинијем
„„И вашијем светијем Јованом,
„„Не дај мене црну Арапину“ . . .

Зарбарини преводи:

„prese la penna e col suo proprio sangue
„che trasse da le guance, sopra un foglio
„questa stese e spedi lettera a Marco:
„Marco, fratello amato, io ti saluto,
„e per Dio ti scongiuro e per i Santi
„che tu cristiano adori, ah non permetti,
„che io vada sposa al Moro! . . .“

од речи до речи: — узео перо и са својом влаштом крвљу, коју извади из лица, ово написа и посла Марку: Марко, мили брате, ја те поздрављам, и преклињем те Богом и свецима, које ти хришћанин обожаваш, ах, не пусти, да ја пођем за Црнца! . . . —)

Као што се види, Зарбарини не зна, што је *ио-братим*, *иосестрима*, *иоочим* и *иомајка*. „Богом брате“, преводи: „fratello amato“ (мили брате — љубљени брате); „иосестрима“ преводи: „sui gia amo qual sorella“ (коју већ љубим као сестру); „иоочим“ просто: „padre“ (отац), а „иомајку“: „quella ch è a me gia madre“ (она, која је мени већ мајка). Тако исто Зарбаринију ништа не смета, да „*тешку топузину*“ преведје са „*lancia*“ (копље). А шта да кажемо, какво ли је спремање Арапиново и Марково, њихово спремање и спремање шарца и бедевије? — О,

^{*)} *Canti del popolo slavo*, tradotti in versi italiani, con illustrazione sulla letteratura e sui costumi slavi, per Giacomo Chiodina. — (Firenze 1878.) Св. II. стр. 12.

^{*)} Ibid. Св. I. стр. 112.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

то је већ најжалосније преведено, и о томе је боље ћутати, да не изнесемо слику јаднога шарца, како изгледа у овом Зарбаринијевом преводу. Није ни он прошао боље од свога господара, који се загрнуо вуцијом кожом!

„Седам ћу те пута прескочити,
„Седам отуд, а седам одовуд,
„Па ћу онда тебе одсеј' главу.“

И овдје, као на много места, Зарбарини није схватио народног певача, јер он мисли, да Арапин прети Марку, да ће га седам пута с једне, а седам пута с друге стране избацити из седла, па овако преводи:

„sette volte da questa ti scavalco,
„sette da quella parte, e poscia netto
„ti spicco il capo. —“

Овако га исто буну и у „Зидању Скадра“ израз: „теби здравље“, те негде преводи: „tu sei sana“ (ти си здрава“) а негде: „grazie al cielo!“ (хвала Богу), с тога:

„Нешто ме је заболела глава,
„Тебе здравље! пребољет' не могу;

преводи:

„provo d' un tratto un gran dolor dicapo:
„tu sei sana, a me invece il duol s' aggrava;

а исте горње стихове, на друго место овако преводи:

„forte il capo mi duol: tu, grazie al Cielo!
„non hai nulla, eda me il dolor non calma;

(од речи до речи: „јакко ме боли глава, теби, хвала Богу, није ништа, а мени бол не попушта).

Да је Зарбарини узео у руке Касандријев превод, видео би, да он ове исте стихове доста правилно преводи. Ипак Кјудина је, признати се мора, најбоље прошао са народним изразом: „тебе здравље!“ — Он га није ни превео, као што и изоставља све, где-год малко зашне!

Зарбарини не зна, шта је „товар блага“, а не зна (или не ће да зна), да су Стоја и Стојан, брат и сестра, већ преводи:

„Stoja con Stojano,
„fratelli amati“ (љубљена браћа)!

Бојимо се, да не заморимо читаоце нашим излагањем појединих стихова и сравњивањем са оригиналом, али нас на то дужност позива, кад почесмо једном о овим преводима да говоримо. Признајемо, да би и сувише далеко зашли, кад би напоменули све што је Зарбарини слабо превео и што није разумео, с тога ћемо, пре завршне речи, још само неколико стихова навести, који ће потврдити оно, што доведе казасмо, и на основу којих ћемо моћи и прегинути даље цитирање, јер и оно, на што не будемо изриком прстом показали, није боље (него горе) од изложенога.

„Онда стаде Марко говорити:
„„Јаох мене, моја посестримо!
„„Зло је поћи, а горе не поћи:

„„Да с' не бојим цара и царице,
„„Ја се бојим Бога и Јована;
„„Баш ћу поћи, да не ћу ни доћи.““

Зарбарини преводи:

„O tu, gridò, cui gia amo qual sorella,
„che degg'io far? venirti o no in soccorso?
„Gli è ver che de' parenti tuoi non temo,
„ma temo io ben di Dio, de' Santi suoi....
„si, vengo a te, sia pur che più non rieda!

(Од речи до речи: „О ти, повика, коју већ љубим као сестру, — шта да радим? да ти дођем или не у помоћ? — Истина је да се не бојим твојих родитеља, — али се бојим Бога и његових светаца — јест, долазим ти, ма се више и не вратио! —)

„Виче цара из грла бијела:
„„Море царе! изводи ђевојку.““
„Па потеже тешку топузину,
„Њоме лупа царево дворево,
„Сасу њему стакла у пенџере.
„Кад се царе виђе на невољи,
„Даде њему цуру на срамоту.“

Зарбарини преводи:

„ in rauco suono grida:
„Olà, vecchio sultan, fuori la figlia! —
„Indi, vibrata la terribil lancia,
„le porte atterra e le votriate infrange,
„si ch' il buon veglio ad appagarlo scende,

што од речи до речи, у српском преводу, гласи: „ промуклим гласом виче: Чуј бре, стари султани, напоље ћерку! — За тим махнувши тешким копљем, обори врата, и полуна прозоре, тако да добар старац сиђе, да га подмири!“ —

Слично овоме „Еј бре, стари султани, напоље ћерку,“ налазимо и у „Зидању Скадра.“

„Море чу ли? Вукашине краљу“

Зарбарини преводи:

„Vuoi tu dunque comprenderla una volta,
re Vucassino?“

(хоћеш ли ме ти дакле разумети једном, краљу Вукашине?), а

преводи „Сама стоји лијена ђевојка,

„ „stupida e fissa
„resta la vergin bella“

(Сметена и укочена оста лепа девојка)

Напоменућемо, да смо упоредили Зарбаринијев превод „Зидања Скадра“ са Касандријевим преводом, и, треба да признамо, Касандријев је далеко бољи. Непојмљиво нам је, како Зарбарини, који је имао у рукама ове преводе (о њима он говори), није могао увидети, да су много бољи и коректнији од његових. Ми мислимо, кад човек зна, да је нешто преведено, а он то исто преводи, онда треба или да његов превод буде бољи, или да се и не лађа посла!

Касандријевим преводима може се што шта замарити; али му се мора и признати, да је доста верно и пажљиво преводио, и, што је најглавније, да је разумео оно, што преводи. Осим тога, он је своје

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

преводе заоденуо лепим песничким рухом. Једино се замера Касандрићу, то с разлогом, што је у преводу, као што већ нагласисмо, задржао наш народни десетерац. Талијанци истина имају свој *декасилаб*, који наглашава трећи, шести и девети слог, и употребљавају га за лирику, а за епску појезију служе се једанаестерцем (*endecasillabo*). Према овоме наш је народни десетерац Талијанцима и непознат и доста монотон. Ово истина доста смета талијанском читаоцу: али смо за то ипак уверени, да ће свака са већим задовољством читати Касандрићев превод у десетерцу, но Зарбаринијев у ендекасилабу, који је стих само по томе, што има једанаест скалупљених слогова.

Касандрић је под насловом „*Canti popolari epici serbi, versione metrica di Pietro Cassandrich*“ издао 1884. године у Задру збирку превода српских народних песама, са овим садржајем: — Зидане Скадра — трећи комад из косовских песама („Славу слави српски кнез Лазаре“) — Цар Лазар и Царица Милица — Марко Краљевић и Муса Кесеџија — Марко укида свадбарину — Смрт Марка Краљевића — Женидба Максима Црпојевића — Женидба Милоја барјактара — Хасанагиницу — Свечи благо дијеле. На полеђини поменути књиге књижара накнадница објавила је, да ће од истог преводиоца скоро изаћи и друга свеска: „*Canti popolari epici Croati, con uno studio sull' epopea nazionale Serba e Croata*“, што до данас још није угледало света. Међу тим Зарбарини износи, да му је Касандрић ово писао: „Дугујем публици други део свога рада; али на срећу читалаца и издавача, нити имам више ни времена ни воље, да се тиме занимам“. — Грехота заиста, што је Касандрић дошао до оваке одлуке, јер, по нашем мишљењу, он је данас најпозванији, да упознаје публику лепог апенинског полуострва са нашем народном појезијом. Особито је жалити, што дајбуди није издао своју студију о српској народној епизи, чиме би задужио и српски народ највећом захвалношћу.

Што се тиче Кјудиновог превода „Зидане Скадра“, то смо, упоређивањем са Зарбаринијевим, дошли до оног истог резултата, који смо изложили, кад је била реч о песми „Бог ником дужан не остаје“. — Кад су Кјудинови преводи штампани, тада је „*Slovinac*“ (бр. 2. — 1879. год.) проговорио о њима и приметио много и много Кјудини. „*Slovinac*“ се истина зауставио само на преводу из „Горскога Вијенца“, али је и то довољно, па да се добије право мишљење, како Кјудина преводи. И др. Л. Томановић проговорио је о овим преводима у „Српској Зори“ (св. 9. год. III.); али, место да критички прегледа саме преводу, он пише о годинама г. Кјудине!

Оно заиста о неким се Кјудиновим преводима врло ласкаво изразио Никола Томазео, и он га је храбрио, да своје преводу изда у засебну збирку; али ми се придржавамо оне латинске изреке, да „*non valet jurare in verba magistri*“. Напоследку Томазео вели: „*оно, што сам ја видео од његових превода*“, а који су то преводу, заиста би вредно било знати; али сигурно нису ни епски, ни из Његуша.

Вратимо се Зарбаринију. — Остаје нам да још прегледамо песме: Јабука и Вјетар — Радо иде Србин у војнике — Куд погледим, свуд је тама, и Качићеву песму о заузећу Новог 30. септембра 1667. Ну, и ако мислимо, да треба водити озбиљна рачуна о свему ономе, што се и како се преводу из наше књижевности на стране језике, опет, велимо, нема нужде, да и даље заморавамо читаоце детаљним прегледом и упоређивањем са оригиналом. Из онога, што доведе изложисмо, читаоци су се могли добро уверити: како је Зарбарини превео наше народне песме, с тога ће довољно бити, да им само кажемо, да смо и ове остале песме упоредили са српским оригиналом и да оне нису нимало одмакле од првих.

И поред свега овога, што видесмо, „Глас Црногорца“ написа: „Превод је сваке похвале достојан, одликује се течношћу, савршеном формом, љепотом језика и вјерношћу“?! — Заиста чудно, како су све ове речи прави контраст истини. Превод, не само да није никакве „похвале достојан“, него је за сваку осуду, а ту су осуду најпозванији да изреку српски оцењивачи. Сваки Србин треба да се радује, када чује, да је неко уложио труда, да преводу ма какав производ наше књижевности; па као што ће такав преводилац пожети сваку нашу захвалност, тако исто треба да буде осуђен сваки онај, који преводући накарађује наше умне производе, те их тако накарађене излаже руглу и подсмеху туђих народа! — Зарбарини, пишући о талијанским преводиоцима, замера Томазеу, што је српске народне песме преводу у прози, те тако талијански читалац не може осетити праву сласт појезије, читајући их. Кад је тако замерао најбољем преводиоцу, и човеку, који је био до одушевљења занет за нашим народним умотворинама у опште и који је написао Талијанцима много и много лепих страница о српском народу и његовој књижевности, чудно нам је, како је он могао овако слабе преводу пуштати у свет, па још преводити оне песме, које Талијанци већ имају у бољим преводима?!

Ма са које стране узели ове Зарбаринијеве преводу, никако их не можемо похвалити. Стих је свуда тако незвучан и тежак, да нас наводи на мишљење, е је Зарбарини морао на прсте бројати сло-

гове. Сумњамо, да ће и један Талијанац, ма и једну песму у Зарбаринијевом преводу моћи прочитати до краја, јер је он научен на углађени и слатки стих своје појезије, а ови Зарбаринијеви стихови, не буди за увреду, личе београдској калдрми. При том, код Зарбаринија нема ни оне познате лепоте, звучности и елеганције, којом се одликује талијански језик, а о самој појезији не треба ни говорити. Она као да је немилостива маћеха проф. Зарбаринију, и ако је уз ове преводе додао и неке своје оригиналне стихове.

А „вјерпоћа“, коју је истакао „Глас Црногорца“? — Мислимо, да смо се о томе довољно уверили, те је за даље доказивање, како је Зарбарини верно преводио, излишна свака даља наша реч. Место тога,

напоменућемо, да оцене, као што је ова „Глас Црногорца“, увек шкоде, а овом приликом још више, јер је проф. Зарбарини своје преводе издао као оглед свога даљег рада на овом пољу, па га треба посаветовати, да се мане посла, за који није, а не храбрити га, да „нас брзо са још једном новом књигом обрадује“!

Остало би нам још да проговоримо коју реч о поговору проф. Зарбаринија; али о томе нећемо да трошимо речи, пошто тамо нема ништа новог. То су све старе и попабирчене ствари, за које су Талијанци знали и пре проф. Зарбаринија.

У Београду, септембра 1888.

Дап. А. Живаљевић.

С К О В Ч Е Ж И Ћ

УЗ НАШУ СЛИКУ.

Кад смо оно зиме у 2. броју нашег листа огласили смрт заслужнога књижевника **Ђорђа Малетића**, обећали смо, да ћемо још у току ове године довести опширнију монографију о књижевном раду његову. Како нам пак то до сад није било могуће а ни скоро нема изгледа, да ћемо моћи своју реч искупити, то ево данас доносимо бар лик уваженог тог појединца, да му се светаој успомени колико толико одужимо за симпатију, коју је за живота показивао спрема нашег „Стражилова“.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Издао је *Велики годишњак* са библиотеком за народ, велики српски народни илустровани календар за просту годину 1889. Година 40. Издање српске књижевне и штампарије браће М. Поповића у Новоме Саду. Цена је са уметнутим листовима за приход и расход 50 новчића. Власник А. Сандић, уредник А. М. Матић. О календару том моли нас наш сарадник Б. да саопшtimo овај његов приказ: Ова народна књига је и ове године брижљиво састављена и тачно уређена, да не уступа нимало својим досадашњим друговима те је ми с правом препоручујемо нашем народу. Садржина је обилна и одабрана: тако звани црвен табак је пуи начичкан разним белешкама, као празничним апостолима и евангелијама, гатањем о времену по слову недељном, предзнацима од године, радњама дотичног месеца на дому и пољу и народним и земљским светковинама тога месеца. За тим долазе оне већ убичајене записке из историје и астрономије, из које видимо, да ће у години 1889. бити планета владарица сунце, не би ли Бог дао да нам оно идуће године обасја и огреје цео род српски, јер је млога тама, многа студ завладала домоу Србиновим! Даље из статистике, у којој радо гледамо оно, „колико има Срба у аустро-угарској монархији“ и радовали бисмо се, кад би нам наше оваке народне књиге још више тога доносиле и то на основу самосталног истраживања и рада, јер статистика је као неки доктор, ваља да нам вазда истину кажује о правом стању нашем. За тим долазе чланци. Не баш сасвим потпуно али врло разговетно и народу приступачно написан је први чланак „Четирдесетгодишњица владавине Његовог Величанства нашег цара и краља Франца

Јосифа I.“ лепе и корисне поуке даје нам други чланак др. А. Р., који расправља питање „од куд толике болести?“ Умереност па умереност тражи се од нас, ако хоћемо здрави и дуговечни да будемо. На трећем су месту „десет заповеди за воћаре.“ У четвртој је чланку историја заступљена „у спомен 900 година, како су Руси примили хришћанску веру.“ Овај је чланак савремен, јер се ове године славила иљадугодишњица крштења Руса, ал ми га већ читасмо у лиску „Браника“ а и велики део нашег народа га је читао, јер је „Браник“ доста јако распрострањен лист у народу, па би можда боље било, да се историја дала заступити другим којим чланцима и из светске а и из наше историје. „Прави Сељак“ у 5. чланку врло је добро дошао нашем сељаку, само нека га чита, нека се влада по њему. Учитељи, свештеници на селу, настојавајте, да народ чита, што је за њега, што му користи доноси па ће уношење образованости у народ брже ићи и вама се тежики тај ал благодарни посао знатно олакшати. И чланак, и за овим долази, добар је и пристао уз остале а зове се „Шта се ради код других народа на образовању народа“. За тим се говори о човеку, о пчеларству, против наваренства, све важне теме а особито ова последња, коју пише баш ратар један. Долазе после чланчићи из сточарства, воћарства, привреде. За тим долазе описи илустрација а многе су илустрације у овој књизи. Насловна је слика крштење Руса у Дњепру, за тим лик Њихових Величанстава, Мите Поповића, па слика, како Стеван Немања предаје круну своје сину, за тим ликови нашег Малетића, па Панчића. После долази слика манастира Привине главе, Стражилова, Ива Гундулића, Арсланагића моста на Требишњици, новог моста на Темзи, лик краљевића Александра, лик професора Александра Сандића, власника и бившег уредника ове књиге, после је ту насликана трка, па дуждева палата у Млечима, уметници Мандровић, Андрија Лукић, манастир Хилендар, споменик Филипа Вишњића, лик песника Војислава Илића, приповедача Л. Лазаревића, књижара Велимира Валовића и илустрација Бранкове песме „Јадна драга“. Календар свршује вашарима. У другом делу Годишњака је и ове године ради забаве библиотеке за народ, у којој је историјска приповетка М. Буричића „Стари Јастреб“, која је најпре у руском изишла. За тим долази нова народна песма „Бој на Кључу“, па

Толстојева скаска „Колико је човеку потребно земље?“ на „Гајдаш Шљука“, слика из сеоског живота од Марина, за тим до сад јоште нештампаана народна приповетка „Како је сиромак окумпо смрт“, неколико народних песмица и „Шала и разабрига“ и 31 лист а 62 стране огласа. Још да споменемо уздарје уз „Годишњака“, врло лепо израђену слику арапске мајке Божије па смо готови и израђали смо, шта све има у догодишњем Годишњаку. Садржај је тако обилан а и одабран је, да са радошћу морамо признати, да је то заиста напредак, кад се данас овака и оволика књига може дати нареду за 50 новчића. Та она икона само шта вреди, коју би — мимоглед буди речено — радије гледали по нашим селима и паланкама, него оне малане карикатуре, које би имале светитеље наше да представљају а скупе су новце етале. У заслугу иде то књижари Браће М. Поповића, што је овај Годишњак овакав, нека само они истрају и даље настоје, да ова народна књига све боља и обилнија буде па могу бити уверени, да родољубиву дужност чине

— Читамо по другим листовима, да је изашла 183. и 184. свеска Народне библиотеке Браће Јовановића у Пачево на бележика, да је 183. свеска донела Андрије Качића Миошвића „Разговор угодни народа словинскога.“ Нама Браћа Јовановића не шаљу више те библиотеке на приказ, јер нисмо сваки пут, кад смо коју свеску огласили, уједно саопштили и услове излажења, једном речи: усудили смо се према плану нашег листа другачије стилизовати белешку, него што је Браћа Јовановића готову пошљу, па нас господа казне сад тиме, што су нам обуставили шаљиве своје народне библиотеке!

— Архимандрит Пларијон Руварац, саопштио је у XI. свесци Јагићева „Archiv für slavische Philologie“ расправу под натписом: Pop Nikodim, der erste Klöstergründer in der Walachei, † 1406.

— Из „Бранича“ је у засебну књигу отштампано писмо В. Богшића једном пријатељу, у којем је неколико речи о начелима и методу, усвојеним при изради црногорскога грађанског законика. Писмо је то Богшић написао француски а превео га је архимандрит Н. Дукић.

— Изашла је 155. књига Летописа Матице Српске (1888. свеска трећа). Настављена је у тој књизи расправа професора Весе Вујића о старој и новој психологији (у „Прегледу“ погрешно стоји, да је овде свршетак те расправе); на другом је месту драмолет у два чина под натписом „Суђаје“, што је по народном веровању спевао Љубинко; на трећем месту саопштена је беседа Аркадија Варавића у спомен покојном дру Борбу Патошевићу; настављен је за тим Шекепиров „Хамлет“ у преводу Лазе Костића; исто је тако настављена и Живка Драговића грађа за географију Црне Горе. Под рубриком „Књижевност“ обелодањена је оцена Мите Петровића на немачко дело Бруна Валтера под натписом „Beitrag zur Kenntniss der Erzlagertstätten Bosniens.“ У „Гласнику из српског и словенског света“ започет је преглед повеснице словенских књижевности и прво је ту говор о Словенима у опште па се онда предази на књижевност у Руса, као највећег словенског народа.

С М Е С И Ц Е.

(Настава женских у Русији.) Кад се поведе реч о културном стању Русије, опазиваемо, како остали образовани народи као са неким сажалењем о истом говоре, и да код њих често реч Рус значи исто што и варварин. И ако Русија још данас не може за се тражити прво место у цивилизацији, то ипак може са поносом показати, да је у многим чему напреднија од неких јевропских држава, и да није затворила своја врата пред модерним слободним духом. Ово се може рећи нарочито за наставу и васпитање женских, које је на много либералнијем темељу основано, него у другим јевропским државама. У Немачкој се све до скоро држало, да су више девојачке школе довољне и да потпуно могу задовољити све захтеве, који се на женско образовање ставити могу, а сви остали васпитни заводи остављени су у приватним рукама; у Русији пак сама је држава присвојила при-

цип равноправности оба пола. Три су фактора прокрчила пута овој реформи у Русији, а то су: јако развијена радност у свакој струци, руско друштво, у којем не владају никакве предрасуде, и живи интерес, што га цео руски женски свет за ово питање показује. Што се специјално женских васпитних завода тиче, то су исти, сем народних школа, тако разностранни, као што се данас ни у једној држави, осим Америке, не може наћи; и заиста је занимљиво, да руске прилике у том правцу мало из ближе посматрамо. Осим института и пансионата, који су по француском начину уређени, и чија је задаћа, да богаташке кћери за дворски и друштвени живот васпитају, постоје готово у свима већим варошима гимназије за женске, у којима се женске темељно и потпуно у свима наукама обучавају и уједно за даље студије на универзитету спремају. Ове гимназије стоје делимиче под државном и приватном управом. Државне гимназије постоје се из седам разреда а приватне из осам, те оне ученице, које тих осам разреда сврше, а хоће да се посвете вишој наставној струци, не морају похађати педагошки курс, који три године траје. Учитељска колегија тих завода састоји се делимиче из женских, које или саме настављају у нижим разредима или воде надзор над саобраћајем ученица и учитеља, а то је од најбољег утицаја по само понашање и једних и других и по сам тон, који у тим заводима влада; заиста би било од велике користи и по наше више девојачке школе, кад би се тај начин увео. У државним гимназијама је дисциплина врло строга и простире се не само на морално владанье ученица, него и на само њихово одељење, јер строго владује, да се носи помодно одељење и намет. Свака женска, која сврши гимназију, има право да похађа универзитет; и овде налазимо на врло либерално мишљење, које и женскије признаје за равноправна члани друштва, и пружа му радо средства за душевни рад и савршенство. Осим правничког факултета отворени су женскињу сви остали, и заиста се морамо радовати, кад видимо, да при свој тврђњи: „да је у женскиња мањи мозак“, ретко која на испиту пада, а код мушких се то много чешије дешава. Ако скренемо свој поглед са озбиљних наука, и обратимо га вештинама, то ћемо и на овом пољу наћи исте принципе. Поред музике, која на срећу није у Русији још постала модерном болешћу, одају се женске нарочито сликарству и вајарству, а ту их опет и држава и друштво живо потпомажу. Поред царске академије лепих вештина, коју оба пола слободно похађају и где је дозвољено и самим женским, да траже велику државну награду, постоји у Петрограду од г. 1877. и друга академија, коју је основао барон Стиглиц. Он је на исту милион рубаља потрошио и велик легат још у своме тестаменту оставио. У тој академији негује се нарочито техничко цртање, али и сликање акварела, па порцелану, дрвету и мајолици; у најновије доба отворено је и самостално одељење за израду чипака; ово одељење особито напредује, као што се може видети по дивот-радovima, који су сваке године изложени. Из свега тога видимо, да је положај руских женскиња много бољи него у многој другој држави, јер им се пружају вада прилике за самосталну зараду. У Русији срећемо женскиње у поштанском и брзојавном уреду, и свугде ћемо чути, како се хвали њихова вредноћа, тачност и истрајност, њихов мирни начин и поштење. У болницама срећемо такође женске као асистенткиње или самосталне лечице, нарочито их има много у провинцији, где имају и знатну приватну праксу. По женски дух не развија своју снагу само на умном пољу, него почиње то исто и на практичном. Тако се тамо женске прихваћају и заната, а нарочито везивања књига и женског ручног рада. Руске чипке и везови тако су већ леци и савршени, да лако могу конкурисати са самим француским произвoдима у том жанру, и то у толико лакше, што им је и сама мода последњих година, као и новопробуђени народни осећај ишао на руку, те се ова грана индустрије из свога првобитног стања до садашње вештине уздигла и цвела не само у главним варошима него и по самим селима, која полако али сигурно иду за општим покретом, да се материјално стање поправи и подигне.

САДРЖАЈ: Како је Пјевалица излјенио фра-Бруну. (Наставак.) — * * * Песма Јосипа Берсе. — Хања Х. — Прилошки И. Руварца. д) Трилогија П. Јаноч, краљ угарски, честита Мехмед-бегу Јахијалићу, господару српске земље. — Књижевност Prof. G. Zarbarini. Saggio di traduzioni dal Serbo, con introduzione. Оцена и приказ Дан. А. Живајевића. — Ковчежић. Уз нашу слику. (Борђе Малетић) — Књижевне белешке. — Смесице.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредишту а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валочића у Београду.